B.A./2nd Sem (H)/SANS/24(CBCS)

2024

2nd Semester Examination

SANSKRIT (Honours)

Paper : GE 2-T

[CBCS]

Full Marks : 60 Time : Three Hours

The figures in the margin indicate full marks. Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

(Indian Culture and Social Issues)

1. अधोलिखितेषु दश प्रश्नाः समाधेयाः। 2×10=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো দশটির উত্তর দাও।

(क) याज्ञवल्क्यदृशा व्यवहारस्य लक्षणं लेख्यम्।

যাজ্ঞবল্ক্যের মতানুসারে ব্যবহারের লক্ষণ লেখো।

(ख) रामायणमञ्जरी कीदृशं काव्यम्? काव्यमिदं केन विरचितम्?

রামায়ণমঞ্জরী কী ধরনের কাব্য? এই কাব্যটির রচয়িতার নাম লেখো।

P.T.O.

(ग) रघुवंश केन विरचितम्? काव्येऽस्मिन् कति सर्गाः सन्ति?

রঘুবংশ কাঁর রচনা? এই কাব্যে কটি সর্গ রয়েছে?

(घ) कथासरित्सागरं कस्य रचना? काव्यस्यास्य उपजीव्यः ग्रन्थ कः?

কথাসরিৎসাগর কাঁর রচনা? এই কাব্যটির উপজীব্য গ্রন্থটির নাম লেখো।

(ङ) गीतगोविन्दं खलु कीदृशं काव्यम्? काव्यस्यास्य रचयिता कः?

গীতগোবিন্দ কী ধরনের কাব্য? এই কাব্যটির রচয়িতার নাম লেখো।

(च) प्रतिमा-नाटकस्य नाट्यकारः कः? नाटकस्यास्य अङ्कसंख्यां लिखतु?

প্রতিমা নাটকটির নাট্যকার কে? নাটকটির অঙ্কসংখ্যা লেখো।

(छ) रघुवंश कीदृशं काव्यम्? काव्यस्यास्य उपजीव्यः ग्रन्थः कः?

রঘুবংশ কী ধরনের কাব্য? এই কাব্যটির উপজীব্য গ্রন্থটির নাম লেখো।

(ज) प्रचीनभारतीयवर्णव्यवस्थायां कति वर्णाः प्रचलिताः आसन्? के च ते?

প্রাচীন ভারতীয় বর্ণব্যবস্থায় কটি বর্ণের প্রচলন ছিল? সেগুলি কি কি?

(झ) मनुमते धर्मस्य प्रमाणानि कानि भवन्ति?

মনুর মতানুসারে ধর্মের প্রমাণগুলি কি কি?

(ञ) मन्वादिप्रणीतं धर्मशास्त्रं कथं स्मृतिशास्त्रमुच्यते?

মনু প্রভৃতি কর্তৃক বিরচিত ধর্মশাস্ত্রকে কেন স্মৃতিশাস্ত্র বলা হয়?

(ट) याज्ञवल्क्यसंहितायां कति अध्यायाः विद्यन्ते? तेषां नामानि लिखतु।

যাজ্ঞবল্ক্য সংহিতাতে কটি অধ্যায় রয়েছে? তাদের নাম লেখ।

(ठ) द्यूतक्रीड़ास्थले द्रौपदीमानेतुं कः कस्मै आदेशं प्रदत्तवान्?

দ্রৌপদীকে দ্যূতক্রীড়াস্থলে আনার জন্য কে কাকে আদেশ দিয়েছিলেন?

(ड) विभाजनात् परं जातः पुत्रः पितृसम्पत्तौ कथम् अधिकारी भवेत्?

সম্পত্তির বিভাগের পর পুত্র জন্মালে সেই পুত্র কিভাবে পিতৃসম্পত্তির অধিকারী হবে?

(ढ) प्रचीनभारतीयविवाहव्यवस्थायां कति विवाहाः प्रचलिताः आसन्? के च ते?

প্রাচীন ভারতীয় বিবাহব্যবস্থায় কত প্রকারের বিবাহের প্রচলন ছিল? সেগুলি কি কি?

P.T.O.

(ण) उत्तररामचरितम् कीदृशं काव्यम्। मिताक्षरा इति टीकाया: रचयिता क: ?

উত্তররামচরিত কী ধরনের রচনা? মিতাক্ষরা এই টীকাগ্রন্থের রচয়িতা কে?

2. अधोलिखितेषु **चत्वार:** प्रश्ना समाधेया: — 5×4=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো **চারটির** উত্তর দাও।

(क) टीका लेख्या — ऋतुसंहारं लोकसङ्गीतञ्च।

টীকা লেখো — ঋতুসংহার এবং লোকসঙ্গীত।

(ख) टीका लेख्या — कथाकलि:।

টীকা লেখো — কথাকলি।

(ग) टीका लेख्या — सिन्धुसभ्यतातत्-संस्कृतिश्च।

টীকা লেখো — সিন্ধুসভ্যতা ও সংস্কৃতি।

(घ) रामायणमञ्जरीमाश्रित्य रामचरित्रं चित्रयतु।

রামায়ণমঞ্জরী অবলম্বনে রামের চরিত্র বর্ণনা করো।

(ङ) केरलप्रदेशस्य नृत्यशैल्यां संस्कृतस्य प्रभाव: आलोचनीय:

কেরালার নৃত্যশৈলীতে সংস্কৃতের প্রভাব আলোচনা করো।

(च) सभ्यता-संस्कृतयो: सम्बन्धं प्रदर्शयतु।

সভ্যতা ও সংস্কৃতির মধ্যে পারস্পরিক সম্বন্ধ দেখাও।

3. प्रश्नद्वयं समाधेयम् — 10×2=20

যে কোনো **দুটি** প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) संस्कृतपरम्परायाम् इसलामस्य योगदानम् इति विषयमवलम्व्य एकः प्रबन्धः लेख्यः।

সংস্কৃতপরম্পরায় ইসলামের যোগদানের বিষয়ে একটি প্রবন্ধ লেখো।

(ख) भारतवर्षस्य कृषिविषयकाणाम् ऋतुविषयकाणां च उत्सवानां परिचयः प्रदेयः।

ভারতবর্ষের কৃষিবিষয়ক এবং ঋতুবিষয়ক উৎসব গুলির পরিচয় দাও।

(ग) द्रौपद्याः चरित्रचित्रणं कुरुत।

দ্রৌপদীর চারিত্রিক বৈশিষ্ট্যগুলি লেখো।

(घ) Robert Lingat महोदयेन तत्कृते 'The Classical Law of India' इति ग्रन्थे धर्मविषयकाणि यानि वक्तव्यानि उपस्थापितानि तच्छर्वम् उपस्थापयतु।

Robert Lingat কর্তৃক লেখা 'The Classical Law of India' নামক গ্রন্থে ধর্ম সম্বন্ধে তিনি যা কিছু বলেছেন, তা যথাযথ ভাবে লেখো।

OR

(Sanskrit and other Modern Indian Languge)

1. दश: प्रश्ना समाधेया: संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च — 2×10=20

সংস্কৃত ভাষায় দেবনাগরীতে দশটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) भारतीयार्यभाषाया: कति स्वरा: सन्ति? के च ते स्वरा: ?

ভারতীয় আর্যভাষার কতগুলি স্বর রয়েছে? সেগুলি কী কী?

(ख) किं नाम भाषाविज्ञानम्?

ভাষাবিজ্ঞান বলতে কী বোঝ?

(ग) अभिश्रुति: का?

অভিশ্রুতি কাকে বলে?

(घ) के तावत् कण्ठवर्णा: ?

কণ্ঠবর্ণ কোনগুলি?

(ङ) कानि सन्ध्यक्षराणि?

সন্ধ্যক্ষরগুলি কী কী?

(च) किम् नाम समीभवनम्?

সমীভবন কাকে বলে?

(छ) द्वयो: भारतीय-भाषातात्त्विकयो: नाम लेखनीयम्।

দুজন ভারতীয় ভাষাতাত্ত্বিকের নাম লেখো।

(ज) प्रयत्ना: कति ? के च ते ?

প্রযত্ন কত প্রকার ও কী কী?

(झ) के खलु प्लुतस्वरा: ?

প্লুতস্বরগুলি কী কী?

(ञ) स्वरभक्ति: इत्यस्य अपरं नाम किम् ? अस्य एकमुदाहरणं दीयताम्।

স্বরভক্তির অপর নাম কী? একটি উদাহরণ দাও।

(ट) आधुनिक-भारतीयार्यभाषायां का भाषा: अन्तर्भवन्ति ?

আধুনিক ভারতীয় আর্যভাষায় কতগুলি ভাষা অন্তর্ভুক্ত?

(ठ) किं नाम सरलवाक्यम् ? उदाहरणं प्रदीयताम्।

সরলবাক্য কাকে বলে? একটি উদাহরণ দাও।

(ड) ध्वनिपरिवर्तनस्य कारणद्वयं लिख्यताम्।

ধ্বনিপরিবর্তনের দুটি কারণ লেখো।

(ढ) किं नाम शब्दार्थतत्त्वम् ?

শব্দার্থতত্ত্ব বলতে কী বোঝ?

P.T.O.

(ण) जार्मान्-भाषा कस्मिन् भाषापरिवारे अन्तर्भवति ?

জার্মান ভাষা কোন্ ভাষা পরিবারের অন্তর্গত ?

2. यथामति प्रश्नचतुष्टयं समाधेयम् — 5×4=20

যে কোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) टीका लेखनीया (द्वयोः) — हिट्टीयभाषा, इटालिकभाषा, द्राविडभाषा।

টীকা লেখ (দুটি) — হিট্টীয়ভাষা, ইটালিকভাষা, দ্রাবিড়ভাষা।

(ख) संस्कृतभाषायां संस्कृतेतरभाषाणां प्रभावविषये संक्षेपेण आलोच्यताम्।

সংস্কৃত ভাষার উপরে সংস্কৃতেতর ভাষার প্রভাব আলোচনা কর।

(ग) संक्षेपेण ग्रासमान्महाभगस्य ध्वनिनियमः लेखनीयः।

গ্রসমানের ধ্বনিসূত্র সংক্ষেপে লেখ।

(घ) टीका लेख्या (द्वयोः) — वर्णविपर्ययः, अपिनिहितिः, विषमीभवनम्।

টীকা লেখ (দুটি) —

বর্ণবিপর্যয়, অপিনিহিতি, বিষমীভবন।

(ङ) भाषायाः वैशिष्ट्यविषये टीका लेखनीया।

ভাষার বৈশিষ্ট্যগুলি অবলম্বনে টীকা লেখ।

(च) वैदिकसंस्कृतात् लौकिकसंस्कृतस्य पार्थक्यं संक्षेपेण आलोच्यताम्।

সংক্ষেপে বৈদিকসংস্কৃতের সঙ্গে লৌকিকসংস্কৃতের পার্থক্য লেখ।

3. यथारुचि प्रश्नद्वयं समाधेयम् — 10×2=20

যে কোনো **দুটি** প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) 'भाषापरिवार' इत्यस्य कोऽर्थः ? भारोपीयभाषापरिवारस्य एकं विवरणं दीयताम्।

ভাষা পরিবার কাকে বলে? ভারোপীয় ভাষাপরিবারের একটি বিবরণ দাও।

(ख) कस्तावत् ध्वनिनियमः ? उदाहरणैः सह ग्रीमस्महाभागस्य ध्वनिनियमः आलोचनीयः।

ধ্বনি নিয়ম কী? উদাহরণ সহ গ্রীমসের ধ্বনিসূত্র আলোচনা কর।

(ग) भारतीयार्यभाषायाः विवर्तनविषये एकः प्रबन्धः लेखनीयः।

ভারতীয় আর্যভাষার বিবর্তন বিষয়ে একটি প্রবন্ধ লেখো।

(घ) उदाहरणैः सह इन्दो-इरानीयभाषायाः वैशिष्ठ्यानि आलोच्यानि।

উদাহরণ সহ ইন্দো-ইরানীয় ভাষার বৈশিষ্ট্যগুলি লেখ।

P.T.O.

OR

(Indian Epigraphy and Paleography)

1. अधोलिखितेषु **दश** प्रश्नाः समाधेयाः। 2×10=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো **দশটি** প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) पाणिनीयशिक्षानुसारम् अधमपाठकस्य लक्षणं किम्?

পাণিনীয় শিক্ষানুসারে অধম পাঠকের লক্ষণ কি?

(ख) मौर्यनृपस्य अशोकस्य अभिलेखाः केन नाम्ना अभिहिताः? कस्माद् कालाद् आरभ्य ते अभिलेखाः प्रचारिताः?

মৌর্য রাজা অশোকের অভিলেখসমূহ কি নামে অভিহিত হতো? কোন সময় থেকে এই অভিলেখসমূহের প্রচার শুরু হয়?

(ग) राजप्रशस्तिमूलकलेख्यद्वयस्य नामनी लिख्येताम्।

রাজপ্রশস্তিমূলক দুটি অভিলেখের নাম লেখো।

(घ) 'Indian Epigraphy', 'Coins of Ancient India' चेति ग्रन्थद्वयस्य रचयितारौ कौ?

'Indian Epigraphy' ও 'Coins of Ancient India' এই দুটি গ্রন্থের রচয়িতাদের নাম লেখো।

(ङ) एराणाभिलेखः केन गुप्तनृपेण संबद्धः? एराण इत्याख्यस्य स्थानस्य प्राचीननाम किम्?

এরাণ অভিলেখ কোন গুপ্ত রাজার সঙ্গে সম্পর্কযুক্ত? এরাণ স্থানটির প্রচীন নাম কি ছিল?

(च) केभ्यो जैनग्रन्थेभ्यो भारतवर्षस्य लेखनविषये प्रमाणमुपलभ्यते ?

কোন কোন জৈনগ্রন্থ থেকে ভারতবর্ষে লেখার বিষয়ে প্রমাণ পাই?

(छ) भारतवर्षे उपलब्धेषु कृतपाठेषु अभिलेखेषु के प्राचीनतमा: ? संभाव्य: काल: उल्लेखनीय:।

ভারতবর্ষে উপলব্ধ যে অভিলেখগুলির পাঠোদ্ধার করা গিয়েছে সেগুলির মধ্যে কোনগুলি প্রচীনতম? এগুলির সম্ভাব্য কাল উল্লেখ করো।

(ज) लौहे उत्कीर्णस्य कस्यचिद् लेख्यद्वयस्य उल्लेख: कार्य:।

লৌহে উত্কীর্ণ যে কোনো দুটি অভিলেখের নাম লেখো।

(झ) अक्षरात्मकलिपिद्वयस्य (syllabic scripts) नामनी प्रदीयेताम्।

দুটি অক্ষরাত্মক লিপির উদাহরণ দাও।

(ञ) साचिपातस्य व्यवहार: कस्मिन् देशे दृश्यते? क: आसीत् कायस्थ: ?

সাচিপাতের ব্যবহার কোন দেশে দেখা যায়? কায়স্থ কারা?

(ट) सिद्धमातृकालिपि: केषु देशेषु प्रचलिता? तस्या: लिपे: संभाव्य: काल: लेखनीय:।

সিদ্ধমাতৃকালিপি কোন কোন দেশে প্রচলিত? ওই লিপির সম্ভাব্য কাল লেখো।

P.T.O.

(ठ) गुप्तराजस्य समुद्रगुप्तस्य अधीनस्थययो: कयोश्चिद् नृपयो: उल्लेख: कार्य:।

গুপ্তরাজ সমুদ্রগুপ্তের অধীনস্থ দুজন রাজার নাম লেখো।

(ड) क: आसीत् समाज: ?

সমাজ কি?

(ढ) सुविशाख: क आसीत्? स: कस्य देशस्य शासक आसीत्?

সুবিশাখ কে ছিলেন? তিনি কোন দেশের শাসক ছিলেন?

(ण) अधोलिखितयो: अब्दयो: खृष्टाब्दे परिणमनं कार्यम् —
७२ शकाब्द:, ३३ गुप्ताब्द:

অধোলিখিত অব্দগুলিকে খৃষ্টাব্দে পরিণত করো।

৭২ শকাব্দ, ৩৩ গুপ্তাব্দ

2. अधोलिखितेषु प्रश्नचतुष्टयं समाधेयम् — 5×4=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো চারটির উত্তর দাও।

(क) भारतीयलिपिचर्चायां दीनेशचन्द्रसरकारमहोदयस्य अवदानम् आलोच्यताम्।

ভারতীয়লিপিচর্চায় দীনেশচন্দ্র সরকার মহোদয়ের অবদান আলোচনা করো।

(ख) मध्यब्राह्मीवर्णमालाया: वैशिष्ट्यम् आलोचनीयम्।

মধ্য ব্রাহ্মীবর্ণমালার বৈশিষ্ট্য আলোচনা করো।

(ग) टिप्पणी प्रदेया।

कर्मसचिवः, मोक्षः

টীকা লেখো।

কর্মসচিব, মোক্ষ

(घ) ताम्रशासनवलम्ब्य कश्चिद् निबन्धो लेखनीयः।

তাম্রশাসন অবলম্বনে একটি নিবন্ধ লেখো।

(ङ) अशोकानुशासनानुसारं के आसन् रज्जुकाः? अशोकराजस्य प्रशासने तेषां कीदृश उपयोग आसीत्? 2+3

অশোকের অনুশাসনানুসারে কাদের রজ্জুক বলা হত? অশোকের প্রশাসনে তাঁরা কতটা প্রয়োজনীয় ছিলেন?

(च) मेहरौलिलेख्यस्य लिपिः भाषा च लेखनीये। तल्लेख्यानुसारं उल्लिखितस्य चन्द्रराजस्य समरकीर्तयो वर्ण्यन्ताम्।

মেহরৌলি অভিলেখের লিপি ও ভাষা লেখো। এই লেখানুসারে চন্দ্ররাজের সমরকীর্তি আলোচনা করো।

3. अधोलिखितेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम् — 10×2=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো দুটির উত্তর দাও।

(क) भारतवर्षे लिखनकलायाः प्राचीनताविषये ध्रुपदीसाहित्येषु अभिलेखेषु च कीदृशं प्रमाणजातं वर्तते?

ধ্রুপদী সাহিত্যে ও অভিলেখসমূহে ভারতবর্ষে লিখনকলার প্রাচীনতাবিষয়ে কি কি প্রমাণ।

P.T.O.

(ख) प्रचीनभारतवर्षस्य भौगोलिक-धर्मीयेतिवृत्तनिर्माणाय अभिलेखानाम् उपयोग आलोचनीयः।

প্রাচীন ভারতবর্ষের ভৌগলিক ও ধর্মীয় ইতিহাস নির্মাণে অভিলেখসমূহের গুরুত্ব আলোচনা করো।

(ग) अशोकप्रणीतस्य धर्मस्य (धंम-ध्रम) स्वारूपम् आलोचनीयम्। के आसन् धर्ममहामात्राः ? 7+3

রাজা অশোক প্রণীত ধর্মের স্বরূপ বিষয়ে আলোচনা করো। ধর্মমহামাত্র কারা ছিলেন?

(घ) प्राचीनभारतवर्षे कालगणनापद्धतिमवलम्ब्य कश्चिद् निबन्धो रचनीयः।

প্রচীন ভারতবর্ষে কালগণনা পদ্ধতি নিয়ে একটি নিবন্ধ লেখো।